

NATURA 2000

HATÁSBECSLÉSI DOKUMENTÁCIÓ

KIEGÉSZÍTÉSE

TATA, Fácánoskert

településrendezési terv módosításához

Tata, 2010. március

1. ELŐZMÉNYEK

A Tata – Fácánoskert szabályozási tervének módosításához szükséges Natura 2000 hatásbecslési dokumentációt a Fácános-kert Ingatlanforgalmazó Kft. megbízásából az ÖKO-DESIGN Környezetvédelmi Beruházó és Tanácsadó Kft. készítette el.

A dokumentáció néhány, adatokkal nem kellően alátámasztott megállapításával az Észak-Dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség (továbbiakban: Felügyelőség) nem értett egyet, amit a 2010. januárjában kiadott 673-4/2010. iktatószámú levelükben meg is fogalmaztak. Az állásfoglalás szerint *„a Natura 2000 hatásbecslés óvatosan és megalapozatlanul fogalmaz akkor, amikor főként a vadludak tekintetében a várható hatásokat csekély-közepes mértékűnek minősíti, hiszen ebben a tekintetben semmilyen összehasonlító adat nem áll rendelkezésre. [...] Nincs adat, amely egyértelműen bizonyítaná, hogy a tó körüli újabb beépítések ellenére sem csökken az éves vonuló madár létszám. Mindezen hiányosságok és bizonytalanságok mellett a kijelentés, hogy a beépítés nem jelent káros hatásokat a vizes élőhely tekintetében, nem tekinthető megalapozottnak.”*

Cégünk levélben fordult a Felügyelőség illetékes osztályvezetőjéhez, amelyben kezdeményezte a hatásbecslési dokumentáció kiegészítését, hiszen a tatai Öreg-tavon zajló madárvonulás vonatkozásában mintegy 25 év tapasztalata áll rendelkezésünkre, még ha ezeket nem is mutattuk be kellő részletezettséggel.

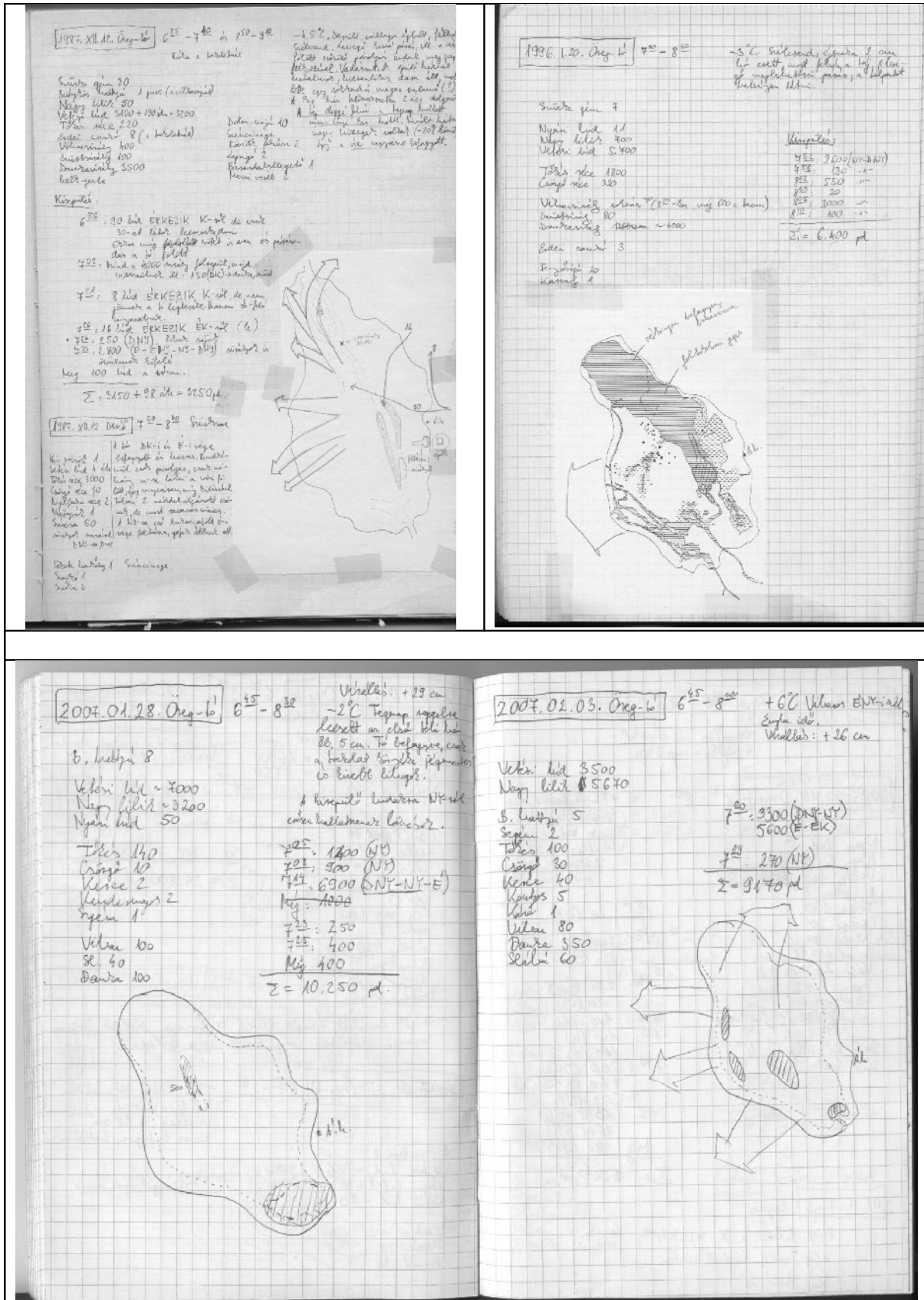
A Felügyelőség – több más, a szabályozási tervet érintő téma tisztázása érdekében – egyeztető megbeszélést hívott össze 2010. március 18-ra. Az ezen felvett jegyzőkönyv alapján került sor jelen kiegészítésre, alátámasztandó a Natura 2000 hatásbecslésben tett megállapításainkat.

2. MÓDSZERTANI ÁTTEKINTÉS

Annak érdekében, hogy a jelenlegi szabályozásmódosítás tárgyát képező mintegy 30-35 telek kialakítására lehetőséget nyújtó lakóterületnek a vadlúdvonulásra gyakorolt várható hatásait értékelni tudjunk, leginkább a Fácánoskert szomszédos részén 2002-től folyamatosan beépülő – a 80 telken jelenleg 33 lakóházból álló – lakópark viszonylatában összegyűjtött tapasztalatainkra tudunk támaszkodni.

Az elmúlt 25 esztendőben a vadludak Öreg-tavi telelőhelyével összefüggésben gyakorlatilag minden részletre kiterjedő vizsgálatokat végeztünk (pl. a tó állapota, időjárási viszonyok, zavaró tényezők, kirepülési irányok...), és több kötetnyi napló áll rendelkezésünkre. Mostani értékelésünkhöz az elmúlt 20 esztendő adatait tekintettük át és elemeztük.

A 2002-es esztendőt tekintettük egyfajta választóvonalnak, hiszen ettől az évtől kezdődött a Fácánoskerti lakópark beépülése, tehát a mostani TRT-módosításban szereplő lakóterülethez hasonló adottságú beépített terület kialakulása. Ily módon külön vizsgáltuk a Fácánoskert beépítése előtti 1990-2002 közötti időszakot és a 2002-től napjainkig terjedő 8 esztendőt. Mintaként bemutatjuk a 20 éves adatgyűjtés alapjául szolgáló naplók egy-egy részletét, amelyen jól láthatók a felvett adatok, térképvázlatok (**1. ábra**).

1. ábra: Naplórészletek az 1980-as, 1990-es és 2000-es évtizedekből

A tatai Öreg-tó a hazai vadlúd-gyülekezőhelyek sorában az egyik legintenzívebben kutatott területnek számít. A vadlúdvonulás szempontjából kiemelt október – március időszakban az elmúlt 20 esztendőben összesen 1.161 megfigyelési nap adatai kerültek rögzítésre. Ezek túlnyomó része saját megfigyelés, kisebb része a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület többi tagjának adata (az 1980-as évek megfigyelési adatait nem dolgoztuk fel, hiszen két évtized kutatásai alapján is releváns következtetések vonhatók le a jelen kérdés vizsgálatához).

A megfigyelési napok számáról nyújt tájékoztatást az **1. táblázat**. A táblázatban is megjelöltük a Fácánoskerti lakópark kiépülésével (2002-től) megkezdődött időszakot.

Év	Október	November	December	Január	Február	Március	Σ
1990/91	7	7	6	4	5	6	35
1991/92	11	8	11	8	9	2	49
1992/93	9	10	4	10	5	9	47
1993/94	14	6	11	8	6	2	47
1994/95	8	14	17	10	10	9	68
1995/96	9	12	11	10	9	12	63
1996/97	11	19	18	12	12	9	81
1997/98	9	15	17	13	11	12	77
1998/99	11	13	14	13	11	7	69
1999/00	11	12	12	10	12	3	60
2000/01	8	10	10	10	8	7	53
2001/02	8	13	9	10	9	8	57
2002/03	9	12	11	10	12	10	64
2003/04	4	14	10	11	11	6	56
2004/05	10	14	12	13	12	8	69
2005/06	11	11	9	10	10	15	66
2006/07	8	20	15	8	6	6	63
2007/08	5	12	9	5	5	2	38
2008/09	6	14	10	11	7	4	52
2009/10	5	14	10	8	5	5	47
Σ	174	250	226	194	175	142	1.161

1. táblázat: Vadlúd-megfigyelési napok száma a tatai Öreg-tavon 1990-2010 között

Mint látható, az egyes évek megfigyelési intenzitása meglehetősen változó (35-81 alkalom/szezon), részben a kutatásra fordítható idő függvényében illetve részben a vadlúdvonulás intenzitásához is igazodva. Ezen megfigyelések mintegy 95%-ára a ludak reggeli kirepülésekor került sor, a többi az esti behúzások illetve napközbeni megfigyelések adatait tartalmazza. A reggeli kirepüléskor az esetek túlnyomó többségében rögzítésre kerültek a kirepülési irányok, zavaró tényezők illetve egyéb körülmények, így közel 1000 megfigyelési nap tapasztalata alapján tudunk mérleget vonni abban a tekintetben, hogy történt-e jellemző változás a ludak mennyisége illetve fő kirepülési iránya tekintetében.

3. A TATAI ÖREG-TAVON TELELŐ VADLUDAK MENNYISÉGÉNEK VÁLTOZÁSA

Ha összevetjük, hogy miként alakult az Öreg-tóra érkező vadludak maximális mennyisége a Fácánoskert lakópark megjelenése előtti 12 esztendőben illetve a lakópark 2002-től megkezdődött folyamatos kiépülésének időszakában, akkor azt tapasztaljuk, hogy szignifikáns összefüggés nincs a lakóterület megjelenése és a vadludak száma között (**2. táblázat**). A 2002 előtti időszakban ugyan egy alkalommal 35 ezres téli maximumnak is tanúi voltunk, de az évenkénti maximum sokkal ingadozóbb volt (nemegyszer mindössze 4-8 ezer körüli csúcscsal). Az elmúlt 8 esztendőben ugyan „mindössze” 30-31 ezer körül alakult a ludak maximális mennyisége, de sokkal kiegyensúlyozottabban érkeztek a tóra a maximális lúdmennyiségek (nyilvánvalóan nem a lakópark kedvező hatásának köszönhetően, hanem egészen más léptékű európai vonulási folyamatok függvényében).

Évek	Összes*	Vetési lúd <i>Anser fabalis</i>	Nagy lilik <i>Anser albifrons</i>	Nyári lúd <i>Anser anser</i>
1990/1991	7.320	7.320	300	130
1991/1992	8.000	7.600	400	50
1992/1993	9.500	9.100	400	20
1993/1994	4.700	4.300	660	60
1994/1995	30.000	27.000	3.500	70
1995/1996	15.000	13.500	1.500	110
1996/1997	28.000	26.000	2.800	50
1997/1998	35.000	32.650	3.000	218
1998/1999	19.150	14.000	5.000	371
1999/2000	16.630	13.000	3.600	106
2000/2001	18.980	9.700	13.200	470
2001/2002	6.720	5.860	1.200	28
2002/2003	24.750	20.000	4.500	350
2003/2004	25.000	17.000	8.000	510
2004/2005	27.300	20.000	7.000	300
2005/2006	29.250	16.100	13.100	200
2006/2007	29.340	16.100	18.500	330
2007/2008	27.000	14.600	17.000	1.000
2008/2009	30.800	8.500	22.000	600
2009/2010	26.100	7.100	20.000	320

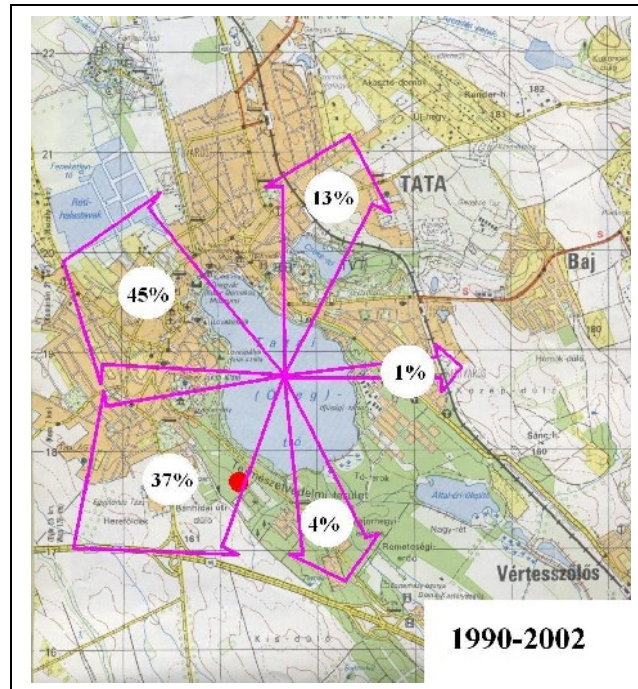
2. táblázat: Vadlúd-megfigyelési napok száma a tatai Öreg-tavon 1990-2010 között

* A teljes maximum általában nem esik egybe az egyes fajok maximumával, ebből adódóan nem egyenlő az egyes fajok maximumainak összegével

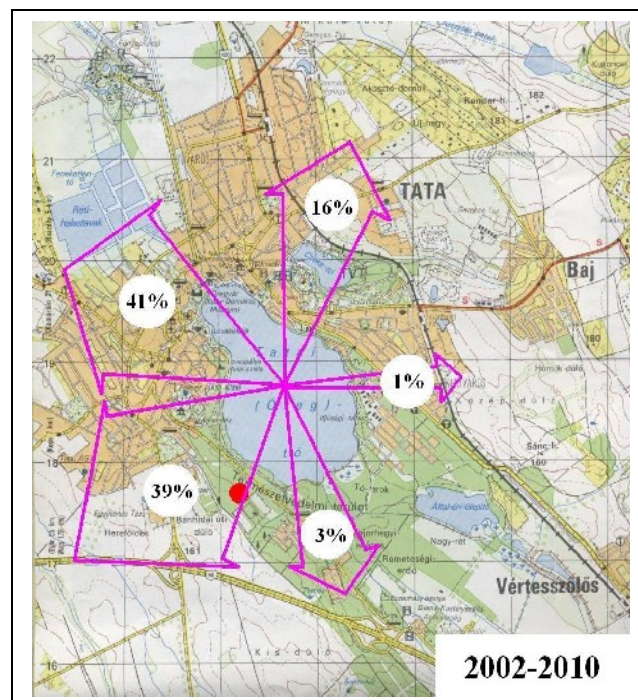
Az adatsorból jól kivehető a vetési lúd mennyiségének visszaesése, de emögött is európai folyamatok húzódnak, semmint az esetleges kedvezőtlen helyi hatások (Magyarország, sőt Európa nagy részén is drasztikusan csökkent a vetési ludak mennyisége, miközben a nagy lilik populációja kimutathatóan erősödött).

4. A TATÁN TELELŐ VADLUDAK KIREPÜLÉSI IRÁNYÁNAK VÁLTOZÁSA

Az Öreg-tóról reggelente kirepülő ludak mennyisége tekintetében a 2002 előtti időszakhoz képest a lakópark kiépülését követő években szintén nem lehet érzékelni szignifikáns változást (2. és 3. ábra).

2. ábra: Az Öreg-tavon éjszakázó vadludak jellemző kirepülési iránya 1990-2002 időközében (tömegarányok)

3. ábra: Az Öreg-tavon éjszakázó vadludak jellemző

kirepülési iránya 2002-2010 időközében (tömegarányok)

Az ábrákból is jól látható, hogy az 1990-2002 közötti időszakban a nyugati-északnyugati irányba kirepülő lúdtömegek a teljes mennyiségnek mintegy 45%-át tették ki. A másik jellemző irány a Fácánoskert felett húzódó délnyugati irány, amerre a lúdtömegek 37%-a repült ki. A többi – tehát az északi, déli és keleti – kirepülési irányok együttesen is csak 18%-ot tettek ki.

E kirepülési irányok a 2002-2010 közötti időszakra sem módosultak számottevően, hiszen a nyugati-északnyugati irány továbbra is mintegy 41%-kal volt a legjellemzőbb. A lúdtömegeknek valamelyest több, 39%-a hagyta el a tó légtérét a délnyugati (tehát a Fácánoskerti lakópark fölött húzódó) irányban. A többi irány együttes aránya 20%-ra növekedett. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy a Fácánoskerti beépítések kedvező hatással voltak a vadludakra, hanem sokkal inkább azt, hogy a tótól délnyugati irányban új táplálkozóterületek váltak jellemzővé ezekben az években (mint ahogy felértékelődtek valamelyest az északi, szlovákiai táplálkozóterületek is).

A ludak fő (délnyugati, nyugati és északnyugati) kirepülési útvonalai, légifolyosói alatt számos objektum, építmény (pl. ipari park, lakópark) jelent meg 2002-től, de a ludak kirepülési irányában ez vajmi kevés zavaró hatást idézett elő, hiszen a fő táplálkozóterületek a tótól továbbra is délnyugati-nyugati-északnyugati irányban húzódnak, a várostól mintegy 2-10 km távolságban.

5. ÖSSZEGLZÉS

Az öreg-tavi vadlúdvonulás elmúlt két évtizedének elemzése alapján összegezve megállapítható, hogy az elmúlt évtized beépítései (tehát pl. a Fácánoskert meglévő lakóparkjának kialakulása) az Öreg-tóra érkező vadludak vonulási sajátosságait nem befolyásolta érdemben. Sokkal meghatározóbb annak ténye, hogy a legfontosabb táplálkozóterületek az Öreg-tavi éjszakázóhelytől továbbra is délnyugati, nyugati és északnyugati irányban húzódnak, mint az, hogy e légifolyosók alatti területen egyre több beépítés tapasztalható. Jól szemlélteti ezt annak ténye, hogy a vadludak a legforgalmasabb városközpont légtérét is napi rendszerességgel használják. Ez persze tatai specialitás, hiszen a vadludak máshol jóval óvatosabbak. Mindez persze nem jelenti azt, hogy a tó körüli területeket korlát nélkül be lehetne építeni, hiszen az itt telelő madarak nyugalma érdekében a még meglévő erdőkoszorú megőrzése valóban elengedhetetlen. A hatásbecslésben vizsgált terület azonban jelenleg is részben beépített, amelynek légtérét a vadludak még a további intenzívebb beépítés esetén is használni fogják. Jól alátámasztja ezt annak ténye (és erre valóban adatok sokasága áll rendelkezésre), hogy a meglévő lakópark és üdülőterület fölött ugyanúgy zajlik a ludak ki- és behúzása, mint akkor, amikor még mezőgazdasági területek húzódtak itt. Az 1990-es évektől a vadludak kirepülési irányában nem történt érzékelhető változás, hiszen továbbra is a délnyugati, nyugati és északnyugati irányok a legjellemzőbbek. A tavat déli irányból koszorúzzák a legnagyobb kiterjedésű erdők, mégsem erre (tehát a legzavartalanabb területek légtérében) repülnek ki a ludak, hanem a táplálkozóterületük felé vezető legrövidebb útvonalakon, még úgy is, hogy az elmúlt évtizedekben házak sokasága épült meg ezek mentén.

A bemutatott adatsorok, ábrák is igazolják a hatásbecslési dokumentációban leírt következtetéseinket, miszerint a Fácánoskertben kialakítandó újabb lakóterület

nyomán várható hatások a javasolt hatáscsökkentő intézkedésekkel együtt nem lépik túl a „csekély-közepes” mértéket, tehát nem befolyásolják érdemben az Öreg-tó nemzetközi madártani jelentőségét.

A ludak sokkal érzékenyebben reagálnak az intenzíven mozgó fényhatásokra (pl. éjszaka a tóparton közlekedő gépjárművekre, tóparti vagy tóhoz közeli mozgó fényreklámokra), mintsem a növekvő számú, de statikus fényforrásra. A város több ezer közvilágítási lámpahelye és megannyi egyéb fényhatása mellett az Öreg-tótól erdőkoszorúval elválasztott Fácánoskerti lakóparkban megjelenő lámpatestek tehát nem idéztek elő eddig sem érzékelhető változást a tóra érkező vadludak vonulásdinamikájában és erre alapozva kijelenthető, hogy a Fácánoskert újabb ütemében megjelenő mintegy 30 lakóház és a közvilágítás sem fog számottevő hatással járni (a javasolt intézkedések betartása esetén). Mindennek természetesen feltétele, hogy a tóra irányuló közvetlen fényhatásokat csökkentő, biztonságot jelentő erdőkoszorú továbbra is fennmaradjon illetve az oldalra és felfelé irányuló fényhatásokat minimálisra kell szorítani.

Fenti elemzés a témához korábban készített hatásbecslési dokumentációban foglaltak kiegészítésére, alátámasztására készült és továbbra is javasoljuk az abban foglalt hatáscsökkentő intézkedések előírását annak érdekében, hogy az Öreg-tó a jövőben is biztonságga tölthesse be az európai vadlúdvonulásban betöltött szerepét.

Tata, 2010. március 31.

Musicz László
ügyvezető igazgató
okl. építőmérnök, humánökológus
környezet- és természetvédelmi szakértő
SZTV-é, SZTjV, SzKV-vf, SzKV-hu, KV-SZ